

20.09.2022

Група 26

Мегей А.В.

Всесвітня історія

Урок № 3

**Тема уроку:** Риси Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Організація Об'єднаних Націй (ООН). Спеціалізовані організації під егідою ООН. «Загальна декларація прав людини» (1948 р.) і міжнародні пакти про права людини (1966 р.).

### Хід уроку

**1. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин: сутність та особливості.** Уперше питання післявоєнного врегулювання обговорювалося на вищому рівні на Тегеранській конференції 1943 р. Тоді вже ставало зрозуміло, що вирішальна роль у визначенні кордонів післявоєнного світу переходить до США та СРСР. На Ялтинській і Потсдамській конференціях ця тенденція остаточно проявилася. Тобто вже в роки Другої світової війни формувалися передумови для виникнення біполярного (двополюсного) світу. Велика Британія поступово відійшла на другий план.

Рішення Ялтинської конференції, викладені в «Декларації про вільну Європу» та заяві «Єдність в організації миру, як і у веденні війни», сформувавши основу нової системи міжнародних відносин. Потсдамська конференція доповнила ці рішення й завершила формування нової післявоєнної системи міжнародних відносин, яка отримала назву Ялтинсько-Потсдамської.

У межах нової системи міжнародних відносин США та СРСР уперше «поділили» світ на двох і визначили свої сфери впливу в ньому. Вони ліквідували багатопольярну структуру міжнародних відносин, що існувала раніше, та утворили біполярну структуру. У ній провідну роль відігравали дві наддержави — США та СРСР, що стали «центрами сили» тогочасної міжнародної системи.

Міжнародні відносини набули характеру конфронтації. Постійні суперечності між двома «центрами сили» інколи переходили в гостре протистояння й балансували на межі реальної війни. При цьому небезпеку посилювала наявність ядерної зброї.

Поділ світу на сфери впливу як у Європі, так і в інших регіонах призвів до розділу країн (Німеччина, Корея, В'єтнам, Китай) і виникнення військово-політичних блоків, очолюваних США та СРСР.

**Біполярний (двополюсний) світ** — вид балансу сил у міжнародних відносинах, за якого вплив у світі розподіляється між двома державами.

**Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин** — система міжнародних відносин, яка існувала в Європі у другій половині 1940—1990-х рр., закріплена договорами й домовленостями Ялтинської і Потсдамської конференцій.

**Конфронтація** — протиборство, протистояння, зіткнення різних соціальних систем, інтересів, принципів.

**Країни «соціалістичного табору»** — країни, що обрали соціалістичний шлях розвитку й підтримали радянську ідеологію. На Заході ці країни називали комуністичними, протиставляючи їх демократичним.

**Організація Об'єднаних Націй (ООН)** — міжнародна організація, створена для підтримання миру й безпеки у світі та розвитку співробітництва між державами.

Ялтинсько-Потсдамська система обумовила появу політико-ідеологічного протистояння між «вільним світом» країн західної демократії на чолі зі США і країнами «соціалістичного табору», керованими СРСР. Боротьба ідей призводила до взаємної демонізації протилежної сторони, що стало прикметною рисою нової системи міжнародних відносин.

Післявоєнний світ перестав бути переважно євроцентристським, а міжнародна система набувала ознак глобальної, загальносвітової. Це створило умови для розгортання процесів економічної і політичної глобалізації.

Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин не мала міцної договірно-правової основи. Більшість домовленостей, що її складала, були усними й мали декларативний характер.

Центральним елементом Ялтинсько-Потсдамської системи стала Організація Об'єднаних Націй (ООН). Вона відігравала роль основного механізму узгодження зусиль, спрямованих на недопущення війн і конфліктів та створення глобальної системи колективної безпеки. Конфронтація між США та СРСР суттєво зменшувала можливості ООН виконувати свої завдання. Головною метою ООН за цих обставин стало сприяння нормалізації радянсько-американських відносин як основної передумови міжнародної безпеки в післявоєнному світі.

Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин викликала невдоволення в багатьох державах, чия роль у міжнародних відносинах через неї суттєво припинувалася.

Припинення існування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин пов'язують із розпадом світового «соціалістичного табору» та СРСР як одного із центрів біполярного світу.

Незважаючи на свою суперечливість та існування постійної напруженості між двома «центрами сили», Ялтинсько-Потсдамська система змогла забезпечити послаблення давнього протистояння в Європі.

**2. Причини переходу від співробітництва до конфронтації.** У роки Другої світової війни співробітництво країн Заходу та СРСР мало вимушений характер. Коли війна завершилася, зникла потреба для співпраці, і суперечності між ними поглиблювалися. Погляди колишніх союзників на те, яким має бути післявоєнний світ, суттєво різнилися.

Двома «центрами сили», на які орієнтувалися інші країни, стали США та СРСР. США вважалися своєрідним гарантом збереження й уособленням західної демократії та її моделі суспільного розвитку. Їх основним супротивником став СРСР, у якого тепер з'явилися держави-союзники із «соціалістичного табору». СРСР уособлював іншу модель суспільно-політичного розвитку, яка не сприймала й категорично відкидала цінності західної демократії. І США, і СРСР були переконані у правильності обраного шляху розвитку. Вони вважали, що зникнення супротивника з історичної арени відповідає інтересам розвитку людства, і намагалися розширити сферу свого впливу та зменшити вплив іншої сторони. Це породжувало неминуче зіткнення інтересів двох наддержав та конфронтацію між ними.

**3. ООН — новий механізм міжнародного співробітництва.** Датою створення ООН вважають 24 жовтня 1945 р., коли затверджений більшістю держав-засновників статут ООН набув чинності. Її головними цілями визначалися збереження миру та безпеки, захист прав людини, підтримання поваги до міжнародних зобов'язань держав і сприяння розвитку народів світу. У заснуванні ООН узяли участь 51 країна. Крім СРСР, відповідно до досягнутих домовленостей засновниками цієї міжнародної організації були Білорусія (сучасна Білорусь) та Україна. У 1945—1991 рр. остання брала участь у роботі ООН як УРСР.

У структурі ООН існує шість головних органів — Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і соціальна рада, Рада з опіки, Міжнародний трибунал та Секретаріат.

Генеральна Асамблея збирається раз на рік на тримісячну сесію. Кожна держава має один голос. Рада Безпеки складається з п'яти постійних членів (Велика Британія, Китай, СРСР, США і Франція) та шести непостійних, яких обирає Генеральна Асамблея на трирічний термін. Зараз непостійних членів Ради Безпеки стало десять. Кожен постійний член Ради Безпеки має право вето щодо основних питань.

Рада Безпеки несе головну відповідальність за підтримання миру й безпеки, її рішення обов'язкові для виконання всіма членами ООН.

Економічна і соціальна рада розглядає економічні й суспільні проблеми у світі, а Рада з опіки вирішує справи 11 несамостійних територій, підпорядкованих ООН (зараз формально припинила існування). Міжнародний трибунал із 15 суддів, яких обирають на дев'ятирічний термін, розглядає міжнародні суперечки й представляє експертизу в ООН. Його рішення вважаються остаточними. Секретаріат, очолюваний Генеральним секретарем, є суто управлінською структурою. Він виконує організаційну діяльність і повідомляє державам ООН про проблеми, що загрожують миру у світі.



### **Підписання статуту ООН на конференції в Сан-Франциско (США). 1945 р.**

*Під егідою ООН розгорнули діяльність спеціалізовані установи, що здійснюють роботу з конкретних питань. Найвідомішими серед них є Міжнародна організація праці (МОП, заснована 1919 р.), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ, засновано 1957 р.), Організація Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО, заснована 1945 р.), Організація Об'єднаних Націй із промислового розвитку (ЮНІДО, заснована 1966 р.), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ, заснований 1946 р.), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО, заснована 1945 р.), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ, заснована 1948 р.) і Світовий банк (заснований 1945 р.). Більшість своєї гуманітарної діяльності ООН здійснює саме через ці установи: наприклад, програми масових щеплень і надання вакцин — через ВООЗ, програми збереження культурних пам'яток — через ЮНЕСКО, програми уникнення голоду й недоїдання — через ФАО тощо.*

Із 1947 р. штаб-квартиру ООН було перенесено до США, із 1952 р. вона розташовується в спеціально спорудженому комплексі будівель на острові Мангеттен у Нью-Йорку. Зараз до ООН належать 193 держави-члени та двоє спостерігачів.

**4. Формування міжнародних стандартів із прав людини.** Після завершення Другої світової війни, коли стало відомо про злочини нацистського режиму, у світі зрозуміли необхідність визначити невід'ємні права, які мають усі люди, і затвердити їх рішеннями ООН. Комісія з прав людини створила редакційний комітет із 18 осіб різних національностей і політичних поглядів. Його очолила дружина 32-го президента США Ф. Рузвельта Елеонора Рузвельт, відома у світі своєю правозахисною діяльністю. Робота над документом тривала два роки.

10 грудня 1948 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини. Цей документ відображав невід'ємні права, які влада держав має забезпечувати всім людям.



#### **Е. Рузвельт із текстом Загальної декларації прав людини. Вашингтон (США). 1948 р.**

Загальна декларація прав людини складається із 30 статей, які пізніше стали основою міжнародних договорів, регіональних документів із прав людини, національних конституцій і законів, а також діяльності численних міжнародних, регіональних і національних організацій із захисту прав людини. Декларація разом із прийнятими Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 р. Міжнародним пактом про економічні, соціальні й культурні права і Міжнародним пактом про громадянські й політичні права та двома факультативними протоколами становлять міжнародний «пакет» із прав людини. Статусу міжнародного права ці документи набули в 1976 р.

*День прийняття ООН Загальної декларації прав людини 10 грудня відзначають щорічно як Міжнародний день прав людини. Відповідно до Книги рекордів Гіннеса Декларація є документом, який найчастіше перекладали іншими мовами світу.*

#### **Висновки**

- Після завершення Другої світової війни в Європі встановилася Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин, у межах якої розгорнулося протистояння двох «центрів сили».
- Протистояння між США та СРСР, що розпочалося в післявоєнному світі, було історично обумовленим.
- Прагнення миру, безпеки й співпраці в післявоєнному світі сприяло появі ООН.
- Реалії Другої світової війни обумовили усвідомлення того, що необхідно визначити міжнародні стандарти невід'ємних прав людини. Загальна декларація стала одним із перших міжнародно-правових документів, що проголосив основні права і свободи людини.

#### **Питання для самоперевірки**

1. Що таке Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин?
2. Наведіть приклади поділених країн.
3. Чим конфронтація відрізняється від співробітництва?
4. Назвіть п'ять держав — постійних членів Ради Безпеки ООН.
5. Де з 1952 р. розміщується штаб-квартира ООН?
6. Коли Загальна декларація прав людини набула статусу документа міжнародного права?

#### **Домашнє завдання:**

1. Опрацюйте конспект
2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки в робочому зошиті

**Виконані завдання відправте мені на електронну пошту [anastasiamegei@ukr.net](mailto:anastasiamegei@ukr.net). У темі листа вказати ПІБ, номер групи, номер уроку і дату.**